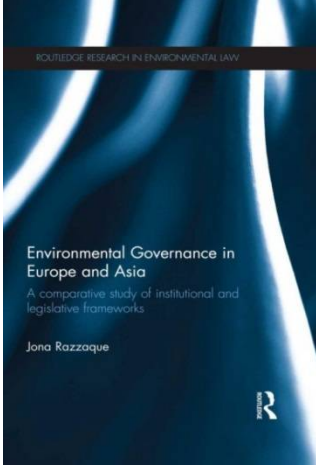

KİTAP İNCELEMESİ - 1

Hazırlayan: Murat ARTUÇ*

AVRUPA ve ASYA'DA ÇEVRESEL YÖNETİŞİM: KURUMSAL ve YASAL ÇERÇEVELERİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

Yazar:

Jona RAZZAQUE**

Environmental Governance in Europe and Asia: A Comparative Study of Institutional and Legislative Frameworks

Abingdon, Oxford: Routledge,
2013, 152 s.

ISBN: 9780203078600

Jona Razzaque tarafından yazılan bu kitap, Asya ve Avrupa ülkelerinin çevresel yönetişim bağlamında kurumsal ve yasal bir karşılaştırmasını içermektedir.

Elbette "Asya ve Avrupa" dendiğinde; birçok farklı ülke, kurumsal ve yasal çerçeve söz konusudur. Yazar anlatımını desteklemek için verdiği örneklerle aynı zamanda bu ülkelere dair bilgisini de göstermektedir. Kitap okuyucuya; çevre hukuku, çevresel yönetişim konularında teorik bilgi bakımından faydalı olmanın yanında biyoenerji ve yeraltı suları gibi alanlarda da katkı sağlayacaktır.

Kitapta Asya ve Avrupa'daki çevresel yönetişime dair güncel sorunlar, endişeler ve yaklaşımlar analiz edilmekte ve uluslararası ve bölgesel kurumların oynadıkları roller incelenmektedir. Dünyanın bu iki kıtasının ele alınması; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çevre konusunda farklı öncelikleri olduğunu göstermektedir. Yazarın karşılaştırmalı inceleme metodu; Asya ve Avrupa'nın çeşitli çevre ve kalkınma önceliklerini nasıl yönettiklerini takip etmeyi ilgili çekici hale getirmektedir.

Kitap beş bölümden oluşmaktadır ve birinci bölümden önce yazar tarafından bir tanıtım yazısı eklenmiştir.

Kitabın genelinde Razzaque için çevrenin birincil öneme sahip olduğunu görmek mümkündür. Çevresel kaynakların özelleştirilmesini eleştiren yazara göre özelleştirmeler devlet, sivil toplum ve piyasa ortaklığına dayanan yönetişim mantığına aykırıdır. Özelleştirilen bir çevresel kaynak artık devlet yerine özel sektörün hiyerarşisine girecektir.

Ulusüstü şirketlerin çevresel etkisine de değinen yazar, devletlerin bu şirketlere karşı kendi vatandaşlarının çevresel haklarını korumak zorunda kalan bir pozisyona

* Arş. Gör., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Aydın, Türkiye, E-Posta: murat.artuc@adu.edu.tr [ORCID ID](https://orcid.org/0000-0001-9816-4166) <https://orcid.org/0000-0001-9816-4166>

düşebileceğinden söz etmektedir. Özel sektörün etkisi bazen tek başına bir ulus devletin gücünü aşabilmektedir.

Yazara göre yönetim önemli bir kavramdır ve iyi bir yönetimin kapsayıcı karar alma süreci, şeffaflık ve hesap verebilir siyasa kararlarının çeşitli çıkar guruplarının görüşlerinin alınmasını içermesi gerekir. Dolayısı ile ancak şeffaf, hesap verebilir ve halk katılımını sağlayan bir hükümetin çevresel adaleti sağlaması mümkün olabilir.

Kitaptaki bölümler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Bölüm: Çevresel Yönetişimi Anlamak: Uluslararası ve Ulusal Dinamikler

Bu bölümde yazar çevresel yönetim kavramını ve geçirdiği dönüşümü anlatmaktadır. Razzaque tarafından; çevresel yönetim kavramına gelen tarihsel süreçte, hükümetlerin tek başına karar aldığı tam bağımsız devletler sisteminden; çevresel kararları katılımcı bir süreçle ilişkilendiren ve ulusüstü güçlerin de devreye girdiği bir sisteme geçiş tartışılmaktadır.

2. Bölüm: Avrupa ve Asya'da Çevresel Yönetişim: Modeller ve Yaklaşımlar

Asya'da ulusal ölçekte gittikçe çevresel konulara daha hassas bir yargı sistemi geliyorsa da bölgesel bir hukuk mekanizması yoktur. Asya'nın batısı, güneyi ve güneydoğusu farklı değerlere sahip ülkelerden oluşmaktadır. Asya'da bölgesel işbirlikleri; diyalog, kurumsal güçlendirme ve ortaklıklar üzerinden ilerlemektedir. Avrupa'da ise Avrupa Adalet Divanı çevresel mevzuatın uygulanmasında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca AB'de; birliğin tamamında aynı şekilde uygulanabilecek şekilde doğrudan çıkarılan düzenlemeler vardır.

Bu bölümde yazar ayrıca; yasal, piyasa ve katılım temelli modellerden söz etmektedir.

Asya'da yasal modeller ön plandadır ve piyasa temelli modeller de bazı ülkelerde işlerlik kazanmaktadır. Avrupa'da ise karmaşık bürokratik anlaşmalar yaklaşımından daha katılımcı bir yönetim anlayışına açık bir geçiş vardır.

Asya ülkelerinin çoğunda ulusal mevzuat emir-kontrol yaklaşımına dayanır. Buna göre devlet performans standartlarını belirler. Kirlenme ve kirletenin bu sınırları aşmaması gerekir. Avrupa'da ise 90'lardan itibaren Avrupa piyasa temelli araçlara ve kendi kendine düzenleme yapmayı teşvike yönelmiştir. Fakat emir-kontrol mekanizması devam etmektedir.

3. Bölüm: Katılımcı Çevresel Yönetişim: Avrupa ve Asya'da Toplulukların Rollerinin Değerlendirilmesi

AB katılımcı çevresel yönetişimin özel bir örneğidir. Açıklık ve şeffaflık AB'de yerleşik prensiplerdir ve çevrenin şekillendirilmesinde hayati role sahiptir.

Asya'da ise sivil toplum; ulus devletlerin varlığı nedeniyle, kurumsal reform ve katılım için bir taslak çizmesi amacıyla müzakereci demokrasiye yönelmiştir. Müzakerenin başarısı katılımın dizaynına bağlıdır. Kimlerin ne kadar katılacağı ve hangi konularda katılım sağlanacağı gibi konular tartışılmaktadır.

4. Bölüm: Biyoenerji: Her Zamanki Gibi Bir Ticaret mi?

Biyoenerji geliştirmekte olan ülkeler için bazı açılardan caziptir. Biyoyakıt ekinleri yerel olarak yetiştirilebilir ve yoksul kırsal topluluklara ekonomik yarar sağlayabilir. Biyoyakıtlar kadın ve çocuklara sosyal ve sıhhi yarar sağlayabilir.

Fakat diğer yandan biyoyakıt üretmek için ormanlar yok edilmesi tehlikesi de bulunmaktadır. Biyoçeşitlilik ve toprak kalitesi düşebilir. Ticari biyoyakıt üretimi için çiftlikler kurulması yerel toplulukların toprak haklarını olumsuz etkileyebilir. Bazı

eleştiriler biyoyakıt üretiminin gıda tarımını olumsuz etkilediğini söylemektedir. Ayrıca biyoenerjinin iklim değişikliğine olumlu etkisi konusunda bilim adamları gittikçe daha şüpheci olmaktadır. Biyoyakıtın net enerji kazanımının biyoyakıt için harcanan enerjiden çok çok az miktarda fazla olduğunu söylemektedirler.

5. Bölüm: Avrupa ve Asya’da Yeraltı Sularının Yönetimi

Yeryüzündeki sulara nispeten yeraltı suları çok yetersiz bir şekilde yönetilmektedir. Artan plansız kentleşme ve madencilik, inşaat gibi sınırsız su ihtiyacı duyan faaliyetler nedeniyle yeraltı suyunun sürdürülebilir yönetilmesi artık zorunludur.

Yeraltı sularının üzerinde devletlerin tam bir özerkliği söz konusudur. Bu nedenle her devletin yeraltı suyu yönetim çerçevesi kendine özgüdür. Bu çerçeveler çevre, su, tarım ve endüstri politikaları içinde yer alır. Bu nedenle de ülke içindeki devlet kurumları ve yerel yönetimler arasında bir güç paylaşım sorunu da doğurur. Bu problem aynı kaynağı paylaşan birden fazla ülke olduğunda ise daha da karmaşık hale gelir. Birleşmiş Milletler’in suya hak temelli yaklaşmaya başlaması da yeraltı su kaynaklarının yönetişimini yeniden düşünmeyi gerektirmektedir.

Asya’da yeraltı suyunun gerçekte ne kadar kullanıldığı ve yönetildiği ile ilgili bilgi bile çok sınırlıdır. Bazı Asya kentleri sosyo-ekonomik gelişmeye paralel biçimde yeraltı suyunu aşırı tüketme nedeniyle kaynakları bitirme sınırına gelmiştir. Yeraltı suları ayrıca koli basili ve ağır metaller gibi tehditlerle de yüz yüzedir.

Avrupa nüfusunun %75’i su kaynağı olarak yeraltı suyuna muhtaçtır. Nehirlerden akan suyun %50’si yeraltından gelmektedir.

Sonuç

Jona Razzaque bu eseri sade bir dille yazmıştır. Kitabın gücü; yazarın karşılaştırmalı üslubundan gelmektedir. Kapsamlı bir araştırma, tasnif ve karşılaştırma çalışmasının ürünü olan bu kitap elbette uzun ve yorucu bir çalışmanın ürünü olmalıdır. Elbette kitabın Türkçeye kazandırılması da faydalı olacaktır.

Yazarın, konuları anlatış tarzı nedeniyle yer yer tekrara düştüğü söylenebilir. Örneğin Asya’da Avrupa’da AB’nin gördüğü işlevi görecektir benzeri bir kurum olmadığına birçok kez değinilmiştir. Fakat bu durum konuyu ele alış şeklinden kaynaklanmaktadır.